

ORDE DER VERDRAGZAMEN

Gevestigd te 's-Gravenhage Kon. goedgek. 22 feb.'58

ODV-GROEP HILVERSUM

Secret.: Heuvellaan 11, Hilversum. Tel.: 02150 -10481

Opm.:

Hilversum, 4 maart 1968

Een x in de kantlijn duidt op een vraag
 een - op een antwoord.

Goeden avond, Vrienden!

In het begin van deze bijeenkomst wil ik er u allereerst op wijzen dat wij, sprekers van deze groep, niet alwetend of onfeilbaar zijn. Dat betekent dat u zich zelf een oordeel moet vormen over al hetgeen besproken wordt. En ik hoop alleen maar, dat zo u het ooit in bepaalde punten met ons eens bent, dat u er wat verder over nadenkt en eventueel in de praktijk ook iets ermee doet. Ons onderwerp voor vandaag is U bekend, n.l.

I N Z I C H T E N E I G E N W E R K E L I J K H E I D .

Hierbij staan we tegenover het menselijk bewustzijn en we hebben te maken met twee verschillende factoren die echter gezamenlijk het gedrag van de mens plegen te bepalen. Inzicht is het doorschouwen van de dingen; het begrijpen van achtergronden. Iemand die inzicht heeft, ontvlucht niet aan de werkelijkheid, maar hij leest wel meer in de werkelijkheid dan gebruikelijk is.

Wat betreft een werkelijkheid: er is natuurlijk een realiteit. Er zijn feiten die onomstotelijk zijn, maar (om een vriend van mij te citeren) 'alle weten van de mens is niets dan een paar kleine eilanden in een oceaan van onwetendheid.'

Een mens ziet zijn wereld als een geheel. Hij beleeft die als een geheel, maar in feite bevat zij zeer vele, door hem niet opgemerkte, verkeerd geïnterpreteerde of eenvoudig als onbelangrijk ter zijde geschoven factoren. Wanneer we spreken over een eigen werkelijkheid van de mens, is dat niet ten onrechte. Wanneer u hoort, wanneer u ziet, wanneer u kennis neemt van de gedachten van anderen, wanneer u geconfronteerd wordt met natuurkrachten, natuurverschijnselen of wetten dan reageert u daarop volgens uw eigen wezen. U zult dus niet zonder meer een impuls ontvangen en die constateren. U interpreteert.

Wanneer u naar mijn woord luistert, dan interpreteert u wat ik zeg. U gaat daarin zoeken naar voor u bekende waarden en als er in uw persoonlijkheid bepaalde associatieve elementen zijn, gedachten die u ergens anders hebt opgedaan, dan kan een enkel woord van mij bij u een hele reeks van gedachten wakker roepen. Maar die reeks van gedachten die bij u ontstaat, bepaalt dan hoe u mijn woorden vertaalt. Wanneer ik spreek, hoort u niet alleen wat ik bedoel, maar wat u meent dat de juiste interpretatie ervan zou zijn. Deze eigen werkelijkheid van de mens heeft de neiging om hem van de werkelijkheid, zoals zij rond hem bestaat, enigszins te isoleren.

Wanneer we b.v. mensen zien in een maatschappelijk geheel, dan hebben zij bepaalde opvattingen. Die opvattingen zijn moreel, ze zijn ten aanzien van de politiek, van economie, van machtsverhoudingen, van rang en stand en wat u meer wilt. Zij nemen zonder meer aan dat dit ook de juiste verhoudingen zijn. Dat is natuurlijk niet zo, maar zij kunnen het zich eenvoudig niet anders indenken.

Wanneer iemand anders probeert op zijn manier te denken en te leven dan komen ze onmiddellijk in opstand, want dit is in conflict met hun eigen werkelijkheid. Wanneer we een beetje actueel willen zijn dan kunnen we misschien hier kijken wat er gebeurt op het ogenblik in de kerk van Rome, de katholieke kerk. Daar zijn op het ogenblik verschillende bewegingen aan de gang. We hebben enerzijds degenen die het oude willen behouden, ze willen vastheid, zekerheid, vaste voorschriften, vaste leiding; anderen daarentegen willen een grotere vrijheid. Degenen die die vrijheid willen, zijn begonnen met zich te organiseren en ze zijn gaan zeggen: "Alles wat jullie daar ons voorhouden, dat is allemaal maar voorwaardelijk".

Daar zijn natuurlijk dingen waarover we het eens zijn, maar ik kan voor mij niet accepteren b.v. dat latijn noodzakelijk is in een kerkdienst. Ik kan niet accepteren dat Maria nou werkelijk maagd moet zijn geweest in den vleze, dat kan ook anders geweest zijn. Kortom ze stellen problemen. Nu komen de anderen in het geweer.

Hoe heet dat geval ook weer? Is dat niet de vereniging of de organisatie van Sint michiel of Sint Michaël in Nederland? In ieder geval er is een groepering die zich daar tegen gaat verzetten. Deze mensen zien in die anderen ketters, ongelukkigen, dolende zielen die ten koste van alles moeten worden gevat binnen die oude denkbeelden. Waarom? Hun eigen zekerheid valt anders weg. Zij hebben een referentiewaarde. Wanneer zij het woord geloof horen, dan is er een associatie van gezag, ritueel, van hiërarchische verhouding. Wanneer die wegvalt, dan is dat voor hen geen geloof meer. Voor hen is het geloof een opbouw van formaliteiten waaraan je zekerheid ontleent. Niet een innerlijke zekerheid, die eventueel door formaliteiten en formuleringen werden gevestigd in de wereld.

Doordat die twee verschillende punten er zijn, zijn er twee groepen die elk voor zich menen volledig gelijk te hebben, die elkaar bestrijden, soms te vuur en te zwaard, al neem ik aan dat het hier in Nederland niet zo erg gaat. Ik heb gehoord dat er een paar bommetjes zijn geworpen, nu ja, dat is het gebruikelijke politieke kwajongenswerk neem ik aan. Dat is in ieder geval geen kerkelijke kwestie tot nog toe.

Wanneer u die partijen tegenover elkaar ziet staan en u wilt inzicht hebben in wat er gebeurt, dan moet u zich niet alleen afvragen wie heeft gelijk, dan moet u zich afvragen alleen maar: "Wat zou het beste zijn?" U moet zich vooral afvragen: 'Waarom'. Wanneer u begrijpt waarom iemand zich vastklampt aan een oud dogmatisch geloof met enorm veel gezag, met veel vaststellingen en aan de andere kant hoe iemand deze onvrijheid van denken (want dat is het uit-

cindelijk) niet kan verdragen en zoekt naar een vrijere interpretatie en beleving, dan gaat u ook begrijpen dat dit in de mens zelf ligt. U gaat begrijpen dat die mens met zijn eigen werkelijkheid niet anders kan (dan bommen werpen).

Ik weet niet of u deze voorbeelden erg gelukkig gekozen vindt. Maar laten we het dan zo stellen: Een mens heeft een bepaalde methode van denken. Deze is gebaseerd op zijn ervaringen, daar speelt het onderbewustzijn een rol mee. Beide zijn - wat men noemt - karmische invloeden, d.w.z.: vorming voordat je in de materie kwam, je daar een rol in speelde. Je hebt jezelf een soort nisje gebouwd in de maatschappij en je leeft daar en je hebt het idee, dat is goed. Je bent er tevreden mee. Ik wil niet zeggen gelukkig, maar tevreden. Dit is een gewoonte. Wanneer die gewoonte wordt aangetast, dan kun je niet anders meer dan je verzetten, want anders zou jouw leven waardeloos zijn.

Wanneer er iemand zou komen die zou kunnen bewijzen dat God niet bestaat, het is onmogelijk want God bestaat wel in de eerste plaats en in de tweede plaats hoe zou een mens een dergelijke alomvattende abstractie moeten bewijzen of een tegenbewijs moeten leveren? Met rookbommetjes? Dat is haast niet denkbaar. Maar laten we zeggen, dat dat het geval is. Dan zijn er zoveel mensen die alleen kunnen leven wanneer er een God is die inhoud geeft aan hun leven, dat ze bereid zijn om iedereen en alles af te slachten, omdat hij dit ontkent. Degeen die dan niet weet wat de eigen werkelijkheid is van een mens, zal nooit kunnen begrijpen hoezeer bepaalde dingen voor een mens noodzakelijk zijn al hebben ze eigenlijk geen achtergrond, hebben ze eigenlijk geen inzicht. Deze mensen begrijpen, 't is nog eigenlijk maar het begin van inzicht. Want wanneer ik een mens begrijp dan kan ik nog blind staan tegenover de rest van de werkelijkheid. Ik heb natuurlijk mijn eigen interpretatie. Ik kan mij nooit ontworstelen aan mijn eigen wereldinterpretatie, mijn eigen associatie, maar ik kan me wel losmaken van het projecteren van mijn eigen denken, mijn eigen associatieve interpretatie van het leven na alle andere.

Wanneer ik mijzelf los maak van wat algemeen gangbaar is en ik ga uit van mijzelf, dan kan ik voor mijzelf leven op een manier die niet helemaal redelijk is, want geen mens leeft werkelijk redelijk, maar aan de andere kant ben ik nu ook bereid om de ander te observeren zoals hij is, niet zoals ik hem wil zien. Daar begint dan eigenlijk het inzicht, want je gaat ontdekken dat al die verschillen van denken, van reageren, van inzicht eigenlijk noodzakelijk zijn. Een maatschappij met mensen die alleen de feitelijke werkelijkheid zouden zien en verder niets, is niet denkbaar. Hierin zou het menselijk element, niet alleen de emotie, maar meer nog de wisselwerking waardoor men elkaar aanspoort tot verder denken, tot verder leven, tot beter reageren, meer produceren, het zou eenvoudig wegvallen. Een wereld waarin ze het allemaal precies gelijk zien, is een dode wereld.

Bewustwording is niet een proces van gelijk beschouwen van waarden en mogelijkheden, gaan we niet alleen de werkelijkheid begrijpen zoals ze meer objectief rond ons bestaat, maar we gaan ook begrijpen hoe wijzelf in die werkelijkheid bestaan. Het is juist dat begrip dat voor een mens zo buitengewoon belangrijk is.

Nu wil ik graag nog op die eigen werkelijkheid doorgaan. In de oudheid, ver, ver in het verleden waren er mensen die vonden het een of andere muntje of een steentje of misschien iets waarvan ze helemaal niet wisten wat het was en als ze het bij zich droegen, hadden ze geluk. Een talisman. We weten allemaal dat

iemand die aan een talisman gelooft, inderdaad veel nut daarvan kan hebben. Want doordat hij gelooft dat hij geluk zal hebben, staat hij als het ware optimistischer tegenover de wereld. Het is niet helemaal juist natuurlijk. Optimistisch is niet het woord, maar hij verwacht dat het goed zal gaan, hij reageert met de zekerheid dat het goed zal gaan.

Doordat de zorg, de strijdigheid in het eigen wezen wegvalt, kan hij - al is dat steentje een doodgewoon steentje of is dat voorwerp iets dat helemaal geen werking heeft - alleen al door die psychische beïnvloeding, die verandering van zijn eigen houding tegenover het leven, kan hij gemakkelijker leven en meer resultaten halen.

U vindt dat misschien vreemd en u zegt, dat was alleen in een ver verleden. Maar is dat wel waar? Per slot van rekening uw eigen wereld heeft ook haar fetisjen, kent ook haar amuletten. Men maakt gebruik van leuzen zoals men vroeger gebruik maakte van toverspreuken. Die dingen zijn niet redelijk, maar zij scheppen toch wel een andere relatie met de feiten.

Wanneer ik over een eigen werkelijkheid spreek, dan moet ik in de eerste plaats spreken over iets dat je conditioneert ten aanzien van een objectieve werkelijkheid. Er zijn feiten, maar de manier waarop ik die feiten benader, maakt uit wat die feiten voor mij betekenen - een persoonlijke beleving - en daarnaast hoe ik op die feiten kan reageren, een zaak die ook in de objectieve werkelijkheid tot uiting komt.

Dan kan ik stellen: De eigen werkelijkheid omvat waarden, waardoor voor de mens zijn betekenis en mogelijkheid in een objectieve werkelijkheid wordt bepaald. Ik kan daarnaast stellen: Een mens die geen eigen werkelijkheid heeft, ontbeert de zekerheden, de drang, de voorbehouden en daardoor de remmingen die juist het menselijk gedrag bepalen.

In de derde plaats kan ik stellen: De eigen werkelijkheid vormt vanuit het 'ik' een zodanige beschouwing van de wereld, dat de mens volgens zijn eigen beeld van zichzelf, zichzelf waar maakt.

Ten laatste: De eigen werkelijkheid van de mens, ook wanneer deze voor anderen niet kenbaar is, kan hem zodanig sterk beïnvloeden, dat zijn gedrag maar ook zijn lichamelijke toestand, zijn waarnemingsvermogen hierdoor wordt beheerst. Voor hem is de persoonlijke werkelijkheid realiteit, zelfs wanneer ze in strijd is met de feiten zoals die objectief en door de meerderheid van anderen geconstateerd kan worden.

Wanneer ik zo redeneer, dan moet ik natuurlijk een beetje verder gaan met mijn zoeken naar achtergronden, naar inzicht. Dat is heel erg moeilijk. Je kunt dit doen op een zuiver rationele wijze, maar ik zou graag een beetje mystiek denken. Gewoon hardop mystiek denken. Kijk er eens er is een God. Wat die God is, weet ik niet. Hij bestaat, weet ik alleen, omdat ik mij persoonlijk geen bestaan zonder die God kan denken. Ik definieer God dus niet. Maar er is een God. Voor mij is deze God de origine van al wat er betaamt. Er kan voor mij niets bestaan buiten God. Dan zal al hetgeen dat voor mij denkbaar en voorstelbaar is binnen die God bestaan. Dientengevolge bestaat een objectieve werkelijk, gezien vanuit de Godheid of geestelijk, uit alle voorstelbare mogelijkheden. Dit houdt in dat elk denkbeeld, waar en hoe dan ook, door wie dan ook gekoesterd, kosmisch gezien, waar is. Het is eenzijdig, maar het is waar. Wanneer ik inzicht wil hebben, dan moet ik niet blijven staan bij het feit 'alle dingen zijn ergens goed en zijn ergens waar'. Ik moet verder gaan. Ik moet zeggen, al deze mogelijkheden

kunnen alleen bestaan omdat ze gezamenlijk een eenheid zijn, God of God's harmonie geprojecteerd op de wereld, zoals u wilt.

Is dit een feit? Dat is een geloofskwestie. Ik bedoel dat is een persoonlijke werkelijkheid die niemand kan bewijzen ofschoon er objectief hier en daar nog wel iets is, waardoor je kunt zeggen "Het moet toch wel zo zijn". Nu stel ik dat dit waar is, waardoor je kunt zeggen, dat het voor mij niet zo belangrijk is te weten dat alle dingen waar kunnen zijn en dat elk mens die waarheid op zijn manier beleeft zonder daarbij uit God's werkelijkheid te verdwijnen maar met een werkelijkheid die misschien strijdig is met de mijne. Dat is het belangrijke besef dat die dingen alleen kunnen bestaan wanneer ze een samenhang hebben. Ik geloof dat die samenhang van de feiten, van de belevingen, van de schijnbare tegenstellingen van het grootste belang is. De meeste mensen denken er niet zo over. Zij willen het graag eenzijdig zien. Een mens streeft naar het goede, niet beseffende dat wij hij goed noemt, voor een ander kwaad is.

Een mens streeft naar gezondheid, niet beseffende dat veel van wat hij als een ziekteproces beschouwt, o.a. onstandigheden, een levensproces zou kunnen zijn. De mens kortom wil het van één kant zien. Degeen die inzicht heeft, moet juist proberen om te begrijpen dat dat eenzijdige wel ergens waar is, maar dat het tegendeel wel evenzeer waar is en dat die twee met elkaar verbonden zijn.

Het hele leven is een balans. Wanneer er leven is moet er dood zijn. Wanneer leven het begin is van een uiting binnen een totaal proces, moet dood de beëindiging zijn van diezelfde fase in het totale proces. Wanneer leven en dood de begrenzingen van zijn bestaan zijn, geloof ik, dat het feit dat die dood er is voor hem juist de aanleiding is om te leven, d.w.z. in deze vorm intens te bestaan.

Onsterfelijkheid voor een mens lijkt me het ellendigste wat je hem kunt opleggen. Dan denk ik hierbij heus niet aan Ahasverus, een wandelende jood, maar doodgevoel aan de mens die verder kan gaan, want de capaciteit van de mens is begrensd. Je kunt niet altijd blijven leren. Je kunt niet altijd meer weten en meer onthouden. Daar komt ergens een punt, dat die kleine biologische computer waarmee je denkt, zegt: Stop, ik kan geen nieuwe feiten meer opnemen zonder de oude uit te wissen. Dat is vaak moeilijk.

Dus de dood is eigenlijk noodzakelijk om het leven zijn volle inhoud te geven. Wanneer ik nu zeg, dat ik iets of iemand door de dood verlies, dat is een term die u allemaal kent, dan moet u beseffen dat het verlies gelijktijdig een winst is. De meeste mensen doen dat niet. Maar wanneer ik iets verlies, dan word ik geconfronteerd met de waarde ervan.

Je weet pas goed hoe goed die auto was die je had, nadat je hem in puin hebt gereden. Misschien kan ik het zo zeggen: Het lijkt wel of men retrospectief, dus terugzoekend en terugdenkend, de dingen allemaal werkelijk ziet. Maar dat is niet waar. Wanneer we het goed bekijken, gaan we het idealiseren, naar de ene kant of naar de andere kant. Dat houdt in dat we in onze persoonlijke werkelijkheid niet de werkelijke persoon opnemen die is heengegaan of het werkelijke voorwerp dat we verloren hebben, maar ons beeld daar van. Daardoor wordt al datgene dat we verliezen voor ons een vorm van nadere zelfomschrijving. Die zelfomschrijving is belangrijk, want naarmate ik een meer afgerond beeld krijg ontrent mezelf, meer ga begrijpen wat de dingen wezenlijk voor me zijn, wat ik wezenlijk ervaar voor mijzelf, kan ik ook beter gaan begrijpen wat voor mij mijn functie is ten aanzien van die werkelijkheid buiten me.

Ze zeggen dat iemand door ervaring wijs wordt. Er zijn voorbeelden te over die hiermee in tegenspraak zijn, maar ik geloof toch wel dat ervaring, dat wil zeggen het beleven, het ondergaan van dingen, je een steeds grotere mogelijkheid geeft tot inzicht, n.l. tot het maken van een scheiding tussen wat voor jou reëel is en wat jouw wezen en werken in de wereld in de realiteit buiten bepaalt en die realiteit op zichzelf.

U weet allenaal dat de Gotama Boeddha Siddhartha onder de bo-dhiboon tot inzicht is gekomen. Hij was bevrijd van de mensheid, zeggen ze. Dat zijn natuurlijk mooie sprookjes, dat begrijpt u wel. Hij was niet bevrijd van de mensheid maar hij zag zijn eigen relatie met de mensheid zonder zich te bepalen door wat hij van die mensheid dacht.

Ik heb n.l. niet te maken met hetgeen die wereld mij toeschijnt te zijn of te doen of te ontberen, ik heb te maken met wat ik beseft in die wereld. Ik moet niet goed zijn tegen een mens omdat die mens het waard is, dat weet ik eigenlijk niet. Ik moet goed zijn tegen een mens omdat dit goedzijn voor mij de uiting is van mijn persoonlijke werkelijkheid. Daarmee kom je vanzelf naar de wereldvoorstelling, de kosmologie eigenlijk van het 'ik'. Want inzicht heeft niet alleen de eigenschap dat het ons leert het onderscheid te zien tussen wat voor een ander waar is en wat voor mij waar is, het leert ons niet alleen de samenhangen daartussen te begrijpen, maar het gaat ons langzaam naar zeker een beeld geven van de eigen persoonlijkheid.

In die eigen persoonlijkheid vinden we een hele hoop dingen waarmee we eigenlijk verstandelijk geen raad weten. Als u me niet kwalijk neemt dat ik dat zo zeg, want het zal bij u ook wel zo zijn. Het is bij mij ook zo geweest. Bijvoorbeeld gelooft u in een leven na de dood? Ja. Waarom gelooft u in een leven na de dood?

x Het kan niet anders.

- Nee, dat is geen antwoord. Anders zou ik geen zin zien in mijn leven. Zo moet u het zeggen. Ik geloof aan een God. Waarom geloof ik aan een God? Omdat mijn eigen besef van nachteloosheid zo groot is, dat ik het zonder een grote kracht, die inhoud geeft aan mijn bestaan, het eenvoudig niet meer kan aanvaarden. Zo moet je daarvoor redeneren. Ik heb dus een hoop, een verwachting, iets waar ik eigenlijk niet zeker van ben, al zeg ik tegen mezelf van wel. En met deze schijnzekerheden in mijzelf compenseer ik mijn onzekerheden, mijn tekortkomingen, mijn gebreken, mijn heinwee misschien, want dat is er ook vaak bij, dat in mijn werkelijkheidsbesef besloten ligt.

We vinden in dat ego daarnaast een constellatie die we fantasie kunnen noemen, dagdroom. Een kwestie die misschien door de Engelsen het beste wordt gedefinieerd, omdat het meestal wishful thinking is. Vergeet één ding niet, ik heb zo even gezegd: Alle dingen zijn mogelijk in het Al wanneer we geloven in een God. Maar in mijn fantasie schep ik voor mezelf beleving en gedachten, emoties, verwachtingen die ik niet refereer aan die werkelijkheid, maar die ik gebruik om die werkelijkheid wederom in balans te brengen. Ik geef mijzelf als het ware hoop en zekerheid. Ik compenseer voor wat ik tekort neen te schieten en voor wat ik misschien verkeerd heb gedaan in een fantasie en droomwereld.

Dan heb ik daarnaast nog wat ik noem 'geweten'. Nu zijn we 't misschien wel allemaal erover eens, dat geweten negentiende training en opvoeding is en misschien eëntiende besef. Maar hoe het ook zij, dit geweten helpt mij om te oordelen. Het is voor mij erg moeilijk om me te oriënteren in die wereld wanneer er zoveel

mogelijkheden zijn. Wat zal ik nu wel en wat zal ik nu niet? Ik heb iets nodig dat voor mij beslissingen neemt. Ik heb mijn geweten niet alleen maar als een kennen van een goddelijke harmonie of een goddelijke waarheid in mijzelf. In mijn persoonlijke werkelijkheid is het de rechterlijke instantie, de wet waarop ik mij kan beroepen. Wanneer ik zeg: "Ik heb volgens mijn geweten gehandeld" en dat is eerlijk waar, dan kan ik veel meer verdragen. Mijn uithoudingsvermogen wordt opgevoerd. Ik heb daar drie delen, er zijn er nog meer.

Nu gaan we kijken wat er zit aan de andere kant van dat 'ik'. In de eerste plaats de levensfeiten. Dat is de objectieve werkelijkheid, datgene wat mij gebeurt. Dat zijn dingen die je uit kunt drukken dan weer in wetten als oorzaak en gevolg en wat er verder bij hoort. Maar het belangrijkste hierbij is niet dat het wetmatigheden zijn, het belangrijke is dat er iets is buiten mij dat mij dat mij kan domineren. Waar het mij domineert en mijn wezen dat niet aanvaardt, kan ik mijn evenwicht vinden in de droomwereld, in het geloof, in het geweten. Een balans, ziet u, maar ik heb meer. Ik heb mijn eigen bewustzijn dat mede de associatieve wereld omvat. Mijn ervaring en mijn denken zijn voor mij niet afzonderlijke feiten. Zij vormen voor mij voortdurende samenhangen. Ik zoek niet het nieuwe te erkennen maar ik zoek elke nieuwe erkenning te definiëren volgens mijn oude ervaring. Dat kunt u begrijpen?

Op grond hiervan heb ik de mogelijkheid om mijn wereld op 'n bepaalde manier te zien. Maar dat is niet helemaal in overeenstemming met de feiten. Wat ik zie en wat ik verwacht wordt niet helemaal waar. Wederom geloof, droomwereld en geweten als balansfactor.

Wanneer ik dan een derde punt wil nemen, dan moet ik zeggen: Ik heb te maken met de dierlijke, de instinctieve mens. Die instinctieve mens heeft ook zijn feilen, zijn eigenschappen en die moet ik ook inpassen in mijn levensbeeld. Wanneer ik dit spontaan zou doen (volgens het instinct alleen) dan zou het waarschijnlijk verkeerd gaan, maar wanneer ik het onderdruk door mijn denken, via mijn associatief besef enz., dan ben ik er niet. Want dan blijft die onvrede. Maar nu kan ik de zaak sublineren. Ik kan de conflicten die het instinctieve bestaan heeft, sublineren door God erbij te halen, door mij te beroepen op mijn geweten en bovendien door in mijn droom- of fantasiewereld compensaties te scheppen.

Als u die wereld beziet van de mens, dan heeft die daar alle middelen om zichzelf in evenwicht te houden. Dat is erg belangrijk. Ga ik nu nog een stap verder, dan zeg ik: Het evenwicht dat de mens in zichzelf vindt, is niet hetgeen hij beseft, maar hetgeen hij is. Dus daadwerkelijk uit.

Een mens die in zich die balans vindt, begint met een gedragsnorm en deze gedragsnorm bepaalt eigenlijk wat ik ben in de wereld. Ik kan niet zeggen zo maar: Zo ben ik. Neen. Ik ben voor die wereld een actieve factor, een werkelijkheid. De manier waarop ik dat allemaal kan omvatten is afhankelijk van mijn evenwicht. Is mijn evenwicht in overeenstemming met de aanvaarde evenwichtigheid van de wereld, dan is het best. Wanneer ik aan één kant afwijk, laten we zeggen in de instinctieve sfeer, de associatieve sfeer en ik wil toch normaal leven zoals alle anderen doen (want normaliteit is uiteindelijk alleen maar beantwoorden aan het gemiddelde en verder niets) dan is het heel eenvoudig mogelijk om in de fantasiewereld, in de God'svoorstelling, in die gewetenssfeer de waarden te veranderen. Op deze manier kan de mens leven in die normaliteit. Is dat duidelijk?

Dan gaat u begrijpen waarom we dat inzicht zo hard nodig hebben. Want we zijn gewend in onszelf door een verschuiving van meer

ideële waarden en door onszelf als onwerkelijk geziene waarden, ervaren waarden en wat wij onze werkelijkheid en werkelijkheidsbeleving noemen, een evenwicht te handhaven. Maar dat evenwicht is zuiver persoonlijk. De uiting kan normaal zijn maar als we vergelijken hoe het evenwicht ligt, dan is dat waarschijnlijk ten opzichte van alle anderen a-normaal of abnormaal. Zolang als ik aanneem dat mijn normaliteit van gedrag of als mens van denken, van geloven etc. bepaalt wie en wát ik ben, ga ik dit nemen als maatstaf voor de gehele wereld.

Maar ben ik nu in staat om te begrijpen dat mijn beantwoorden aan de norm alleen maar kwestie is van een innerlijk geschapen evenwicht, dan zal ik inzien dat mijn gedrag in de norm helemaal niet bepaalt wat ik ben. Ik ben niet datgene wat ik in de wereld voorstel, maar datgene dat ik in mijzelf leef. Dat moet dan voor mij, maar ook voor een ander waar zijn.

Hiermede is nu dan de mogelijkheid gegeven om niet meer te spreken in allerhand veronderstellingen. Iemand steelt, dus is hij slecht. Iemand slaat een ander dood, dus deugt hij niet. Of iemand heeft iets gedaan dat niemand durft, dus is hij een held. Kijk, dat 'dus', het woord dus, een modewoord tegenwoordig. Weet u dat? We kunnen wel concluderen dat dit 'dus' een aanwijzing is voor de eenzijdige conclusie. Het is makkelijk om te zeggen "Quite aya sum", ik ken dus besta ik, ik denk dus ik leef. Maar is het wel waar? Voor mij is 't wel waar maar voor een ander niet. Daar komt de twijfel die het begin is van het inzicht. Ik heb zoeven die Boeddha aangehaald. Wanneer we horen hoe die Boeddha strijdt met de boze Mara, de bittere, hoe hij bijna verleid wordt door des duivels dochters (ik wist niet dat die knappe kinderen had, maar het schijnt dan toch wel het geval geweest te zijn

x Nog wel vijfhonderd!

- Nou ja, de man grossiert kennelijk in alle dingen, zelfs in de zonde)...dan zien we eigenlijk niet dat het een vechten is met de duivel; het wordt later soms wel zo voorgesteld - maar in de oorspronkelijke geschriften, dat weet u allemaal, daar wijst hij eenvoudig af. Hij geeft geen aandacht aan de boze met zijn legers, met zijn verleiding. Hij blijft zichzelf maar hij weigert zich een interpretatie op te laten dringen.

Het eerste inzicht dat je krijgt om vrij te worden is: Ik leef in mijn eigen wereld. Alles wat ik in die wereld accepteer is iets wat ik zelf doe, waar ikzelf voor aansprakelijk ben, waar ikzelf eigenlijk begin-en-einde van bepaal. Ik ben voor mezelf alva et omega ten aanzien van alles wat er in mijn leven gebeurt. Geestelijk en materieel. Alles waarvan ik zeg, dat ik het kan volbrengen, wordt mij uiteindelijk een mogelijkheid. Zelfs als de buitenwereld dat niet erkent. Al datgene waarvan ik verklaar dat het onmogelijk is, wordt mij onmogelijk, ook al is het in de buitenwereld een mogelijkheid. Ik bepaal mijzelf. Als ik mijzelf bepaal, dan moet ik niet gaan proberen om mij God en wereld voor te stellen in een mooie volgorde, ik moet accepteren dat ze er zijn en ik moet weten dat ikzelf ben en wie ikzelf ben. Deze dingen proberen te zien zonder te veel te associëren en te interpreteren. Zodra ik interpreteer en associeer, laat ik de buitenwereld binnen in mijzelf, maar zo lang ik haar observeer zonder te interpreteren, zonder mijn associaties daarbij een rol te laten spelen, erken ik de buitenwereld. Als de buitenwereld erken, dan kom ik weer tot het denkbeeld dat ik zoeven een beetje meer mystiek denken voor u ontwikkeld heb.

Ik ben deel van een totaliteit. Maar hoe ik daar deel van ben, kan ik pas begrijpen wanneer ik al wat buiten mij bestaat in zijn.

eigen waarde aanvaard en niet vanuit mijn geïnterpreteerde waarde, in feite een waardering te noemen. Op deze wijze kan ik een evenwicht vinden waarbij het mij mogelijk is om eerlijk te zijn, oprecht en rechtvaardig te zijn, om waarlijk zelfs de schepping en de mensen lief te hebben zonder dat ik daarbij bepaald word door mijzelf en wat ik in die mensen zelf vind of zie in die wereld.

Ik kan mij losmaken zelfs van begrippen als tijd en levensgebondenheid zoals de mens die veelal heeft. Ik zweef ergens in het ledige, inderdaad. Maar in het ledige is met mij de werkelijkheid. Nu niet meer de persoonlijke interpretatie, maar de objectieve wereld. Met die objectieve wereld kan ik mijn persoonlijke werkelijkheid zien. Ik kan begrijpen dat zij niet is zoals ik dacht, datgene dat mij bepaalt, maar dat het datgene is waarmee ik mijn zijn en mijn wereld bepaal.

Mijn persoonlijke werkelijkheid en niet alleen zoals ik ze droom of wens dus, maar zoals ze uit mijn hele persoonlijkheid met al zijn factoren - ik heb er maar zes van genoemd - spreekt, bepaalt niet alleen leven en dood; ze bepaalt de beleving van de werkelijkheid. Wat anderen voor je zijn, wat jij voor anderen bent, wat je wel kunt doen en waar je machteloos staat, al die dingen samen worden daardoor bepaald.

Nu weet ik, dat is mystiek. Alle dingen zijn mogelijk. Een mooie stelling! Maar waarom eigenlijk? Nu moet ik spreken uit de aard der zaak uit een persoonlijke werkelijkheid, al probeer ik zo objectief mogelijk te zijn. Waarom zou ik de beheersing der wereld zonder meer aanvaarden? Waarom zou ik aannemen dat ik machteloos ben in de omstandigheden? Waarom zou ik aannemen dat ik beperkt ben door materiële bestaansnormen, door zintuigen of door iets anders? Waarom zou ik mijn evenwicht niet anders zoeken? Waarom zou ik niet een evenwicht zoeken waarin ik bewust in de wereld datgene ken en beleef dat antwoord is op mijn wezen, terwijl ik daarbij geen tegenstelling schep tussen al het andere en mijzelf, maar tracht een harmonie te bouwen?

Dat is eigenlijk mijn inleiding. Ik zou willen zeggen: De eigen werkelijkheid is de zelfmisleiding, de noodzakelijke zelfmisleiding die voor de mens en ook vaak voor de geest bestaat ten aanzien van het objectieve, het niet meer door persoonlijkheid bepaalde.

Inzicht is het erkennen, dat je niet zonder die persoonlijke werkelijkheid kunt leven, maar dat die persoonlijke werkelijkheid niet naar buiten toe als bepalend, dominerend en beheersend geprojecteerd mag worden. Maar dat je alle dingen in hun eigen recht moet zien, zoekende naar die delen van het bestaan in de wereld waarin je dan harmonisch kunt zijn. Waarin je met een minimum beroep op geweten en op fantasie en op God als het ware leven kunt. Waarin je je bestaan kunt leggen en uitdrukken volgens je eigen bestaan, zoals je dat innerlijk kent. Niet alleen naar volgens de normen van een onbegrepen wereld die je uiteindelijk zelf schept door je interpretatie.

Dan ben ik eigenlijk tot het einde gekomen van het onderwerp, maar ik heb nog wel een paar praktische punten. Die zou ik nog graag eventjes hier allereerst preciseren voordat ik u de gelegenheid geef om eventuele vragen voor het tweede deel van de avond voor uzelf te gaan overdenken. Het zijn zeer eenvoudige punten, maar ik geloof dat ze voor u belangrijk kunnen zijn.

In de eerste plaats: De wereld is niet zoals ik denk dat ze is, maar voor mij wordt ze tot datgene dat ik van haar verwacht. In de tweede plaats: Er bestaan geen absolute normen in het Al, tenzij ik die normen tijdelijk en absoluut voor mijzelf als norm

aanvaard. Heb ik de norm aanvaard, dan zal ik ook volgens die norm moeten leven omdat zonder deze een evenwichtig bestaan mij onmogelijk lijkt.

In de derde plaats: Elke limitering van mijn mogelijkheden, kracht, enz. zoals ik die besef, maak ik waar. Beperk daarom in uw streven en werken uzelf nooit tot datgene dat u mogelijk acht. Durf steeds weer ook het onmogelijke te proberen. Eerst hierdoor zult u in staat zijn uw eigen en persoonlijke werkelijkheid uit te breiden tot iets dat meer past in de objectieve werkelijkheid.

Ten laatste: Niets is hopeloos, oneindig of verloren voor u, tenzij u het zelf zo stelt. Tracht daarom voor uzelf alle begrippen als bezit en verlies zoveel mogelijk te vernijden en te beperken. Daar waar u ze niet vernijden of beperken kunt, tracht ze te associëren met een begrip van onderbreking van continuïteit zonder dat hierdoor een uiteindelijke verbreking is ontstaan. Tracht het te beseffen als een tijdelijk verwerven zonder aan te nemen dat deze continuïteit zal voortbestaan of dat verlies onmogelijk zal zijn.

Besef het voortdurend wisselen van alle waarden in uw wezen. Alleen op die manier kunt u reëel en gelukkig leren leven ondanks alles. 'Ondanks'! Daarmee geef ik een zeer subjectieve benadering, want eigenlijk is 'ondanks alles' de uitdrukking van mijn interpretatie dat er veel slecht zou zijn, dat er veel dingen zijn die anders zouden kunnen zijn, moeten zijn, ofschoon ik ze zelf niet waar maak.

Ik hoop, vrienden, dat ik hiermee mag volstaan. In de tweede helft van de avond zal ik natuurlijk ingaan op uw commentaren, uw opmerkingen in de eerste plaats ten aanzien van het onderwerp. Slechts indien ons daarvan tijd rest, wil ik ook ingaan op andere niet met het onderwerp samenhangende vragen. Ik geloof dat u er goed aan zal doen uw vragen schriftelijk te formuleren wanneer u dit mogelijk is, aangezien dit de korthed en duidelijkheid van uw gedachteuitdrukking over het algemeen sterk bevordert. Ik hoop u over ongeveer twintig minuten weer te treffen. Tot zolang.

.....

NA DE PAUZE

Goedenavond weer, we zijn nu gekomen aan wat meestal het interessantste deel is van de bijeenkomst om zo te zeggen, de vragen. En u zult me niet kwalijk nemen als ik allereerst hetgeen schriftelijk is binnengekomen ga afdoen. Mag ik de eerste vraag?

x Men kan zijn reïncarnatiehoroscoop laten maken. De maker van deze horoscoop zal deze gegevens uiteraard mediamiek moeten ontvangen. Om de zin van je huidige leven beter te begrijpen, lijkt 't mij van belang om de gegevens over je vorige leven beter te leren kennen. Acht u het juist of onjuist een dergelijke horoscoop te laten maken?

- Tja...dat is een gewetensvraag! Veel heeft het niet met het onderwerp te maken overigens maar iemand met enig inzicht zou m.i. moeten begrijpen dat de persoonlijkheid door de vorige incarnatie wordt gevormd tot wat ze nu is. Dus het is niet een kwestie dat u bepaalde dingen door moet maken als gevolg van vorige incarnaties, maar dat u een bepaalde inslag, denkwijze en geaardheid hebt en gekozen heeft. En wanneer u dus bereid bent uw problemen in dit leven zo optimistisch en zo kordaat mogelijk tegemoet te treden, er het beste van te maken, dan heeft u volgens mij geen behoefte aan een incarnatiehoroscoop of iets dergelijks. En dan bovendien, zoals

u zelf reeds opmerkt in de vraag 'Het is niet mogelijk alleen door de gegevens van de sterren etc., zamenende dat alle stellingen van de astrologie juist zijn zelfs, te komen tot een juiste en definitieve vaststelling van een vorig bestaan'. Hier is dus zeer sterk sprake van interpretatie van degene die de horoscoop maakt, al dan niet medianiek.

En dan kan het misschien voor u heel prettig zijn te weten wat u vroeger geweest bent, maar ik heb zo'n idee dat de maker van een dergelijke horoscoop er toch voor terug zal deinzen om b.v. te zeggen: Hoor eens, in je vorig bestaan was je zoiets als een oude dweil en daaraan heb je je ellende van vandaag te danken. Een dergelijk voorbehoud neemt voor mij het denkbare nut ervan grotendeels nog weer weg. Maar ieder is hierin vrij. Nu wil ik graag toegeven dat ieder die daartoe voldoende bekwaamheid bezit, ook geestelijke bekwaamheid dus, door middel van concentratie op horoscoop en berekening; het een en ander kan zeggen over een mogelijk vroeger bestaan dat u zoudt hebben gekend. Alleen ik begrijp niet dat de mensen zich altijd zo bezighouden met het verleden. Misschien dat het verleden het heden verklaart, maar al is het heden nu al duizend maal verklaard. daarmee wordt het nog niet anders. Ik geloof dat je beter doet om met het heden te werken en ervan te maken wat je kunt, dat lijkt me voor de bewustwording en dergelijke belangrijker. Daarbij rekening houdend met het feit dat je na een bepaalde periode van geestelijke ervaringen van het leven, het materiële leven, je toch ook weer komt tot een herinnering; waarbij je dus langzaam maar zeker ontdekt wat de samenhangen zijn in de totale persoonlijkheid. Dat is mijn inzicht, ik hoop dat het ook werkelijk inzicht is, zoals ik het breng.

x. Zoudt u iets willen zeggen over het begrip 'Waarheid en Zarathustra?'

- Zarathustra of Zoroaster was een wijze, stichter van een godsdienst die het leven beschouwde als een voortdurende worsteling, dat wil zeggen een voortdurend wisselend evenwicht tussen goed en kwaad. En daar heeft een zekere Nietzsche iets van gemaakt dat wijst op de gefrustreerde pseudo Uebermensch die in al zijn bereikingen slechts zichzelf kan zijn wanneer hij terugkeert tot de wereld waarin hij is. Iets dat n.i. voor een analyse van de persoon, van de denker buitengewoon belangrijk is. Maar wat dus als stelling n.i. de fout heeft dat het de mens brengt naar het denkbeeld van 'erhaben sein', ik kan het niet meer uitdrukken, verheven zijn boven alles. En een werken vanuit dit verheven zijn. Daarmee maak je volgens mij de grootste fout die je maken kunt. Want niemand kan boven de schepping of delen van de schepping staan. Je kunt in je eigen recht en met je eigen mogelijkheden in het geheel werken naar je zult de gelijkwaardigheid, niet in uiting naar in mogelijkheid en vermogen van elk ander moeten erkennen. En het is juist daar dat - volgens mij - Nietzsche in zijn filosofie faalt.

x Daar kunnen we nog wel een hele babbel over hebben hè?

- Oh ja, daar kunnen we nog uren, dagen, jaren doorgaan.....

x Als ik het goed begrepen heb is het dat de mens geloof moet hebben in zijn eigen capaciteiten, deze capaciteiten zover mogelijk als een bepaalde realiteit te overzien....Maar waar is de grens tussen de pathologie en de werkelijke aard? Want hypoman en de manische figuur gelooft en meent oók de wereld te moeten verbeteren, en waar is de grens van de pathologie en waar is de grens van het normale?

- Dat is werkelijk mooi gezegd. De grens ligt hier: Op het ogenblik waarop mijn geloof en mijn fantasiewereld de zelfde worden,

schop ik een compensatie voor tekorten in mijzelf die ik niet wens te erkennen. En hierbij is dus het evenwicht in de eigen persoonlijkheid wel aanwezig, naar kan slechts tot stand worden gebracht door een fusie van normalerwijze gescheiden erkennings-, emotionele en bewustzijnsfuncties in de mensen. En zodra we een mens krijgen, en dat vinden we dus ook volgens mij bij Nietzsche ergens, die - om voor zichzelf zijn denken en bestaan waarin hij onjuistheid vermoedt of kent, te rechtvaardigen - geloofswaarden gaat mengen met fantasiewaarden en deze dan bovendien nog voor zich en anderen als realiteit presenteert, dan hebben wij volgens mij werkelijk te maken met iets dat manisch, in ieder geval pathologisch van karakter is.

x Dus u duidt op een evenwichtsverstoring...?

- Ja, een manie is dus het resultaat van een verstoring van evenwicht tussen die delen van het eigen 'ik', van eigen wereldbesef eigenlijk, waarvan ik u enkele punten zoeven omschreven heb in de inleiding. En nu is het typerende daarvoor dat dus, zodra wij te maken krijgen wat men manische verschijnselen noemt, een of meer van deze in wezen afzonderlijke delen van het bewustzijn, versmolten worden tot een geheel en een afwijzing van de beleefde werkelijkheid, dus zelfs van de geïntegreerde beleefde werkelijkheid, ontstaat ten voordele van de gefuseerde delen van b.v. geloof en fantasiewereld, geloof en gewetenskwestie, etc. Hierbij is door het wegvallen van de in het bestaande scheiding tussen de waarden, de ratio, de redelijkheid ten aanzien van de norm van het leven in gemeenschap en volgens bepaalde gereguleerde wetten dus, aangetast. We krijgen dan te maken met iemand die zijn eigen werkelijkheid, die dus in wezen onevenwichtige werkelijkheid, waarin kunstmatig een schijnbaar evenwicht tot stand is gebracht, projecteert op zijn wereld, en omdat hij zelf onevenwichtig is, de bevestiging van zichzelf uit die wereld voortdurend van node heeft.

Ik zou het zo willen stellen: Hoe groter de afhankelijkheid wordt van een response in de wereld, hoe groter de kans is dat wij in feite te maken hebben met een interne onevenwichtigheid.

x Dus het loslaten van de 'Anerkennung' is eigenlijk het meest belangrijk?

- Volgens mij wel.

x Deze heeft dus een communicatiefunctie, de erkenning door anderen is voor ons noodzakelijk?

- Voor de communicatie, maar zodra we onze persoonlijkheid, persoonlijkheidswaarden afhankelijk stellen van de erkenning door anderen, onderwerpen wij ons aan anderen. En wanneer wij dat doen dan zullen we geneigd zijn omdat wij ons persoonlijk wereldje, ons eigen geïnterpreteerde wereldbeeld toch niet los kunnen laten, als antwoord daarop anderen te onderwerpen aan onze denkbeelden. Dat zijn dus inderdaad veel voorkomende gevallen.

Het is heel vreemd dat wij b.v. ^{bij} sommige gezagsdragers - dat kunnen militairen zijn, politieambtenaren maar ook politici b.v. deze eigenaardige verdringing zien. Als je die mensen bekijkt en je bent objectief, dan zie je dat hun behoefte aan erkenning van belangrijkheid in feite voortkomt uit hun vrees om niet in het geheel functioneel te zijn, en dus niet erkend worden. En hierdoor beginnen zij dus hun eigen belangrijkheid voor het geheel op te schroeven en trachten de macht te krijgen, waardoor zij de erkenning van hun persoonlijkheid af kunnen dwingen.

x Dus ze hebben eigenlijk een soort minderwaardigheidscomplex?

- Ergens misschien wel, maar dat is toch wel even te eenvoudig gesteld omdat een politicus of een militair helemaal geen minderwaardigheidscomplex behoeft te hebben in de normale zin van het

woord, zoals u dat dus normaal gebruikt. Hij kan wel degelijk van zijn eigen waarde overtuigd zijn, maar hij kan die eigenwaarde alleen tot uitdrukking brengen in samenhang met begrippen die niet algemeen als zodanig bestaan, b.v. vaderland of godsdienst of enige ware leer e.d.. En het is dus hier een verknoping van de zelferkenning met een geloofswaarde of ook vaak met een deel van de fantasiewereld waardoor wij dan die figuren krijgen die naar macht grijpen, die hun - wanneer ze deze hanteren - heel vaak zelfs nog angst aanjaagt.

x U had het in uw betoog over het compensatoire element. Het is dus algemeen bekend dat blindheid of de dreigende blindheid van Rembrandt, de dreigende en later toenemende doofheid van Beethoven en naar alle waarschijnlijkheid de kleine gestalte van Napoleon bepaalde compensatoire effecten hebben gehad op hun prestatie?

- Ja, dat is inderdaad waar. Maar ik geloof toch niet dat u ze helemaal moegt vergelijken; In de eerste plaats omdat de problemen waaronder deze drie personen leden dus, van de jeugd uit zelfs al, verschillende zijn.

Bij Rembrandt speelt onder andere zijn gezinsleven en daarnaast zijn afwisseling van armoede en rijkdom een zeer grote rol en brengt hem - vooral op latere leeftijd - wanneer hij inderdaad een minder goed gezichtsvermogen begint te krijgen - tot een zelfexpressie die in zijn coloriet tot uiting komt. Hij verandert zijn observatie van de wereld om als het ware lossen te staan van die wereld. Het resultaat is ook, zo u weet, dat in die periode door hem zeer vele bijbelse voorstellingen zijn gemaakt.

En wat Beethoven betreft zien wij dat zijn behoefte aan contact groter wordt naarmate hij zelf het contact met de samenleving verliest en daardoor zoals u weet, ook steeds ellendiger van humeur wordt. Het is voor hem typerend dat de muziek, die hij schrijft terwijl hij eigenlijk deze zelf al bijna niet meer horen kan, de meest perfecte uitdrukking is van behoefte aan communicatie en harmonie. Ook hier is er dus een poging om het 'ik' los te stellen van een wereld die in een bepaald facet niet aanvaard kan worden en in de prestatie de uitdrukking dus te geven aan wat in je leeft. Vandaar ook dat - zowel voor Rembrandt als voor Beethoven - gezegd kan worden dat ze leven met hun ziel, juist in de tijd dat ze arm zijn terwijl ze vóór die tijd meer in de wereld hebben geleefd en wel goeds gepresteerd hebben, maar toch niet zo bezielde.

Napoleon is heel iets anders. Napoleon heeft te maken met een werkelijk minderwaardigheidscomplex dat niet alleen voortkomt uit zijn gestalte, maar in de eerste plaats uit de gezinsverhoudingen waarin hij geleefd heeft. En in de tweede plaats uit de moeilijkheden waarin hij verkeert wanneer hij eenmaal in militaire dienst gaat. En hierdoor wordt voor hem de machtshonger in feite iets als een zich onafhankelijk maken van degenen die hij als zijn wereld erkent van een wereld die hem domineert. Dat hij daarbij zeer strategisch te werk gaat is wel heel erg mooi, maar als we kijken hoe die Napoleon in feite aan de macht komt, dan kunnen we dus toch wel zeggen dat deze Bonaparte in feite aan de macht komt, dan kunnen we dus toch wel zeggen dat deze Bonaparte buitengewoon veel geluk heeft gehad. Hij heeft onbewust waarschijnlijk de medewerking gekregen van anderen, niet door zijn dominerende persoonlijkheid maar juist door zijn afhankelijkheid van anderen. En dit verandert pas in de tijd dat hij deel uit gaat maken van een regering en later - zoals u weet eerste consul en op den duur keizer wordt. Maar op dat ogenblik zien wij gelijktijdig ook dat zijn geluk begint te keren, omdat hij nu meent te staan boven de andere. En vandaar dat je van Napoleon kunt zeg-

gen: Hij is het brandpunt geweest van een compositie persoonlijkheid, bestaande uit meerdere en in karakter zeer verschillende mensen met verschillende bekwaamheden, die - zodra hij zich als de werkelijke persoon beschouwde en niet slechts als het brandpunt - automatisch fouten ging maken die hij tot op dat ogenblik door een schijnbaar goed geluk had kunnen vermijden. Dit is dus weer een heel andere kwestie.

x Het moment dat hij zichzelf tot keizer benoemde, zou je dus het pathologische moment kunnen noemen?

- Ja, omdat hij op dat moment zijn fantasiewereld probeerde om te zetten in werkelijkheid. En daarmee valt dus de compensatie die de fantasiewereld normalerwijze geeft n.l. het oplossen en sublimeren van bepaalde spanningen die in het normale leven ontstaan, weg. Het resultaat is dan dat in Napoleon de spanning steeds groter wordt en bij het toenemen van deze spanning, hij dus ook explosiever wordt in zijn uiting, dat hij steeds verder gaat grijpen. En bij dit verder grijpen houdt hij dan geen rekening meer met de werkelijkheid, naar hij meent dat hij de werkelijkheid zoals zijn fantasiewereld kan boetsen. En wanneer u dan ook nagaat hoe dat in zijn persoonlijk leven ligt, u moet dat niet alleen zien in zijn politieke bereiking, dan ziet u dat vanaf het ogenblik dat hij als keizer het hof weer probeert te herstellen in zijn oude glorie (en daar krijg je dus de fantasie, de fantasiewereld van het middelpunt zijn van een briljante wereld) wanneer hij dat begint te doen, dan zien wij ook ineens dat hij overal tegenslagen krijgt; dat er kleine tegenvallers zijn in zijn politiek leven, dat hij economisch grote moeilijkheden heeft, o.a. met de Spaanse assignaten, dus dat er allerhand moeilijkheden ontstaan die dus culminerend in zijn veroveringsbehoefte en uiteindelijk in de onvermijdelijke 'tocht naar Rusland'. Maar die tocht naar Rusland vloeit weer voort uit de familiemoeilijkheden die hij heeft met zijn verschillende broers en zusters die zich tegenover hem ergens nog blijven gedragen alsof hij de mindere ware! En dat kan hij niet verwerken en dat brengt hem tot iets waarvan hij eigenlijk voelt dat het zelfmoord is.

x Ik heb het altijd typisch gevonden dat zeer veel abnormale mensen zich altijd verbeelden dat ze Napoleon zijn. Ik heb me altijd afgevraagd: Waarom is dit schijnbaar zo'n algemeen pathologisch verschijnsel, terwijl niemand (Hitler is nu toch ook al een aardig eindje achter de rug) zich waande Hitler te zijn. Tenminste ik heb het nooit gelezen.

- Nou dat komt ook voor.

x Maar Napoleon is toch wel een heel bekend verschijnsel, hoe verklaart u dit nu?

- Nou, dat is heel eenvoudig omdat men dus de rol kiest van iemand die datgene is of is geweest van wat menzelve weet niet te kunnen zijn.

De projectie in een andere persoonlijkheid is heel vaak de behoefte om te ontsnappen aan de beperktheid van eigen persoonlijkheid. En dan zien wij dus dat bij dergelijke geesteszieken in feite de gespletenheid ontstaat doordat zij hun fantasieleven als werkelijkheid trachten te presenteren, maar gelijktijdig weigeren de werkelijkheid in een interpretatie van het fantasieleven te verruimen.

x Ja, dat begrijp ik wel, maar waarom altijd speciaal Napoleon, is het gewoon een soort mode onder de gekken?

- Ja, in grapjes en dergelijke is het wel de mode, maar er zijn een hele hoop andere ook hoor. Er zijn zelfs mensen die zeggen:

"Ik ben Jezus; ik ben de weergekomen Jezus". Soms worden ze Lou de Palingboer, soms komen ze in een gesticht. Er zijn er die zeggen: "Ik ben God de Vader", enz. Het enige dat we met enige zekerheid kunnen zeggen: De projectie in een dergelijke gestalte geschiedt altijd nadat men hetzij in de jeugd jaren of later door studie, een zekere bewondering voor een figuur heeft bekregen. Men probeert zich te vereenzelvigen met hetgeen men bewondert, ontsnappen aan het eigen 'ik' dat men ergens onvolledig acht en haat.

Dit is natuurlijk niet volledig, dat begrijpt u wel, maar dit verschijnsel helemaal te ontleden zou ons heel ver voeren.

x Is het wel eens een teken van reïncarnatie?

- Wanneer dat waar zou zijn, dan moet er een tijd zijn geweest waarop Frankrijk alleen door Napoleon Bonapartes bevolkt werd! Het zelfde geldt voor incarnaties. Als je dus alle reïncarnatieverhalen moet geloven van degenen die er iets van weten dan schijnt de wereld voor een groot gedeelte uit priesters, priesteressen, prinsen en prinsessen bestaan te hebben; van slagen, eenvoudige werklieden hoor je wel een enkele keer, maar zelden of nooit. En daarom zou ik ook zeggen dat bij die reïncarnatieverhalen ook heel vaak, ofschoon op een meer onschuldige manier, geprobeerd wordt om eigen fantasiewereld voor het 'ik' een zekere extra gelding in de werkelijkheid te verschaffen.

x Ja, en die fantasiewereld, die kan men geloof ik beter laten gaan dan er tegenin gaan hè? Ik ken een paar van die personen die ook altijd denken dat ze iets groots zijn en als daar tegenin gaat dan raken ze helemaal van streek en als je ze nu naar zo'n beetje toegeeft dan zijn ze heel gelukkig.

- Ja, ik geloof dat die mensen - op dit moment althans - zonder die projectie niet kunnen. En pas wanneer wij in staat zijn die mensen te helpen datgene te verkrijgen in hun eigen leven dus, in een werkelijkheid te laten beseffen wat ze nodig hebben om aan die behoefte te ontkomen, hebben we het recht om dit aan te tasten, tenzij (en dat moet ik er bij zeggen) een dergelijke projectie van het 'ik' in iets belangrijks gaat resulteren in een zodanig onwerkelijk gedrag tegenover de omgeving dat daardoor de toestand onhoudbaar wordt.

x Hoe werkt ons waarnemingsvermogen na de overgang? Hoe krijgen we daar beseff en inzicht in de ware werkelijkheid? We zien dan in beelden. Hoe weten we dat ze echt zijn?

- Dat weet u niet, maar dat weet u hier uiteindelijk ook niet. U weet dus niet of de beelden die u ziet, echt zijn of niet. U kunt hoogstens zeggen: Dit is voor mij een werkelijkheid. En voor uzelf is de werkelijkheid dus niet afhankelijk van het al dan niet voor anderen reëel zijn van hetgeen u ondergaat, maar voor het feit dat het ondergaan ervan voor u werkelijkheid is en feitelijk is in alle aspecten.

Daarmee heb ik eigenlijk al het tweede gedeelte van uw vraag beantwoord. Hoe u waarneemt?....het eenvoudigste is te zeggen: Je ontvangt impulzen van anderen en nits je eigen afgestendzijn dit toelaat, versta je ze dus maar je vertaalt ze in delen van je eigen beseff of bewustzijn, zodat van buiten af geen totaal nieuwe waarden worden ingelegd, maar wel de waarden die in u aanwezig zijn, bewustzijnsfactoren uds, op een wijze kunnen worden gegroepeerd, die nog niet in u is voorgekomen.

x Hoe kan je twijfel aan eigen inzicht, waarde of kunnen te boven komen?

- Ja, dat is een heel moeilijke vraag. Wanneer u twijfelt aan uw eigen waarde, dan geloof ik dat het enige is dat je kunt doen

kijken hoeveel anderen er zijn die minder waard zijn. U vindt er altijd plenty als u rond kijkt en dan voelt u vanzelf dat u er nog best mee door kunt. Is het een kwestie van twijfel aan eigen kunnen dan geloof ik dat de beste manier om dat te overwinnen deze is: Probeer alle dingen, desnoods voor uzelf en zonder er een ander iets van te zeggen, die u belangrijk vindt eens een keer te volbrengen. U zult ontdekken dat u meer kunt dan u veronderstelde, wanneer u 't naar probeert zonder dat dit resultaat anderen onder ogen behoeft te komen. Het is n.l. uw angst voor de ander die uw kunnen beperkt. En op deze wijze kunt u dus een heel eind verder komen. En wat betreft uw twijfel aan eigen oordeelach, ..daar zou ik me naar niet te druk over maken. Wanneer uzelf overtuigd is dat iets goed is, dan moet u niet vragen of het nog verder kan, probeer het dan maar want..per slot van rekening...als we alle mensen bezien die dan zo'n wijde blik over de wereld hebben en zo'n alomvattend oordeel, dan zien we dat ze ook voortdurend fouten maken.

Ik geloof dat iemand die aan zijn eigen oordeel twijfels bang is fouten te maken. En ik geloof dat je pas mens kunt zijn wanneer je aanvaardt dat een van de kerneigenschappen van de mens is dat hij fouten maakt en leert ze te verbeteren!

Nu, heeft u nog meer te vragen?

x Ja, dit volkomen inzicht waar u over gesproken heeft, lijkt mij te betekenen het 'Tout comprendre c'est tout pardonner' en dit zou dan uitsluiten dat wij militant zijn, dat wij vechten voor iets dat wij geloven in waarden die absoluut zijn, die wij menen dat absoluut goed zijn en tegenwaarden die alleen maar toegankelijk en slecht kunnen zijn. E heeft geloof ik in een vroegere avond hier het materialisme behandeld en dat noem ik dan zo'n waarde. Maar deze, door dit inzicht bepaalde verdraagzaamheid...hoever moet die gaan?

- Nou, deze door het inzicht bepaalde verdraagzaamheid gaat waarschijnlijk heel wat minder ver, althans in deze zin als dat u veronderstelt. Ik verdraag namelijk niet dat een ander mijn werkelijkheid ongunstig beïnvloedt. Maar ik begrijp dat hij het kan doen, terwijl dit van zijn standpunt uit juist is. Ik zal hem dus niet trachten te haten of te doden of te verachten of te veroordelen, maar ik zal eenvoudig proberen het hem onmogelijk te maken zo te reageren binnen mijn werkelijkheid. En dat houdt dus in dat u wel militant bent, maar op een andere wijze. U begrijpt dat de ander anders is dan uzelf, u staat die ander toe om anders te zijn, en dat is heel belangrijk, de meeste mensen doen dat n.l. niet. Maar in een gemeenschappelijke waarde, het gedrag, kunt u van die mens wel degelijk eisen dat hij u uw recht geeft. Dat inzicht zou dus een oorlog niet onmogelijk maken, maar ze zou het wel onmogelijk maken dat een oorlog alleen wordt gevoerd om denkbeelden. Wel om feiten dus. Zij maakt een militant geloof niet onmogelijk, echter in dien voege dat nu 't belangrijke is om het geloof uit jezelf waar te maken en niet om anderen tot een aanvaarding van dat geloof te dwingen.

U ziet, er is dus veel minder verdraagzaamheid dan u zoudt veronderstellen. Maar wat er wel is, en dat ontberen we juist in die z.g. militante wereld, dat is het respect voor de ander. Elk mens bestaat in zijn eigen recht. En zijn denkbeelden, of hij ze goed of fout vindt, zijn van hem, niet van ons. Kunnen we hem overtuigen en wil hij luisteren...goed. Wil hij zich niet laten overtuigen is het zijn recht om niet overtuigd te zijn.

Wanneer een mens wil leven op een wijze die wij onjuist achten dan is dat zijn zaak. We kunnen proberen duidelijk te maken waarom het onjuist is, maar als die mens daar niet op wil reageren, dan moet hij leven zoals hij zelf wil. Alleen, hij moet de consequenties

daarvan dan ook zelf dragen. Begrijpt u wat ik bedoel?

Hier is dus helemaal geen sprake van een daadloosheid, maar het is een begrip voor werkelijkheid. Inzicht is het doorschouwen van de betrekkelijkheid van je eigen waardering en oordeel en daarmee een respect voor de in wezen even betrekkelijke oordelen en inzichten van anderen. En waar die betrekkelijkheid aanvaard wordt, daar wordt een wederzijds respect mogelijk, ook waar dus geen volledig begrip mogelijk is. Daar wordt een samenwerking mogelijk zonder dat we voor die samenwerking in de eerste plaats een gelijke geaardheid of een gelijk denken eisen.

Om even een voorbeeld te noemen: Ingeval van nood, zoals in Nederland tijdens de bezetting, werkten orthodox-christelijke mensen samen met communisten. Zij vergaten wat het scheidde. En in die tijd gingen zij ook zelfs uit van het standpunt dat vrijheid zo belangrijk was dat de communist het recht moest hebben om communist te zijn. En de communist ging zo ver dat hij erkende dat een christen het recht kon hebben op zijn wijze te denken en te leven, mits er samenwerking mogelijk was. En daar ligt geloof ik voor mij het criterium wanneer we dat in de praktijk willen bezien.

x Ja, dat waren natuurlijk abnormale omstandigheden waarbij beide partijen hun agressiviteit kwijt konden tegen een gezamenlijke vijand.

- Ja, en er zijn op 't ogenblik weer veel vijanden op de wereld waartegen men die gezamenlijke agressiviteit zou kunnen richten, wanneer men het niet belangrijker vond om met elkaar te vechten. Amerika zou b.v. datgene dat hij nu besteedt om een politieke overwinning te bevechten, kunnen gebruiken om een groot gedeelte van de aarde te bevruchten. Met dezelfde kosten en met dezelfde inzet van manschappen zou dat ongetwijfeld veel meer resultaat geven. En dan zou het werkelijke doel, dat men zegt na te streven n.l. het voorkomen dat Azië communistisch wordt, waarschijnlijk ook veel beter te bereiken zijn. Wat meer is.. men zou zelfs kunnen komen tot een - zij het beperkte - samenwerking met landen als zelfs Rood-China, die op het moment dus worden gezien als de grote vijanden. Maar dat is begrijpelijk. Als ik dus een scheiding blijf handhaven op grond van een idee en daardoor praktische samenwerking afwijs, van mij uit dus (een ander kan dit doen..., daar kan ik niets aan doen), maar wanneer ik van mij uit dus een samenwerkingsmogelijkheid afwijs alleen omdat mijn begrippen mij belangrijker zijn dan de samenwerkingsmogelijkheid, dan is er geen inzicht. Dat is dus werkelijk een vorm van verdwazing.

En het is dan ook typerend voor deze wereld dat er meer gevochten is altijd om ideeën dan er om feiten is gevochten. En misschien is het ook heel typerend voor de mens dat hij, terwijl hij strijdt voor zijn ideaal, over het algemeen er wel zorg voor draagt gelijktijdig zijn eigen belangen uitvoerig te dienen.

Hier zien wij dus een vervreemding van de werkelijkheid. Die vervreemding komt voort uit het feit dat we niet inzien, doodgewoon weigeren in te zien, dat wat voor ons goed en prettig en juist en aanvaardbaar is, voor een ander dat niet hoeft te zijn. Maar dat er dingen zijn die voor ons gezamenlijk te aanvaarden zijn en die we gezamenlijk baas kunnen, maar waar elk van onszelf tegenover de ander niet wil toegeven. En ik geloof dat dat een van de grote problemen van uw wereld is; een van de grote problemen die ook in de komende jaren in toenemende mate zullen worden uitgevochten. Maar ik meen ook - en misschien is dat een optimistische veronderstelling - dat men steeds meer en vooral bij de jeugd, vreemd genoeg, begrip is gaan krijgen voor het vele dat de mens

18
- Maar ik geloof dat de kern "Wij kunnen ge-
zamenlijk leven en werken", dat dat dus wel de hoofdzak is.

De orde van uw maatschappij, als u me toestaat dat te zeggen, heeft te weinig respect voor het individu en schept daardoor de spanningen welke het individu agressief maken tegenover de maatschappij. En wanneer de maatschappij ziet dat die agressiviteit een zekere top bereikt, kan zij alleen zichzelf handhaven door die agressiviteit naar buiten toe te keren.

x Het wonderlijke is dat de maatschappij toch zelf ook weer is samengesteld uit individuen, anders was er geen maatschappij, dat vind ik altijd zo'n wonderlijke vicieuze cirkel.

- Ja, maar zodra ik erken dat de maatschappij is samengesteld uit individuen, zijn de individuen belangrijker dan de maatschappij. Voor het individu dat de maatschappij ziet als het middel om zichzelf uit te drukken en macht te verkrijgen, moet de individualiteit van de massa dus onderdrukt worden omdat eerst door het normaliseren van de massa tot een in feite zonder eigen gezicht en denken bestaand geheel, dat hem mogelijk maakt zichzelf te zien als de vertegenwoordiging van de maatschappij.

x Ik vind het wel moeilijk...als u het nog eens een keer zeggen wilt, een beetje langzamer?

- Ik zal het nog eens proberen. Kijk, wanneer wij erkennen dat de maatschappij is opgebouwd uit individuen moeten wij voor het individu in feite meer respect hebben dan voor de maatschappij. En dat betekent dat degenen die de maatschappij zouden kunnen leiden dus in feite dienst moeten bewijzen aan alle individuen. Maar op 't moment dat men dus die massa van individuen waaruit die maatschappij is opgebouwd, kan ontdoen van de persoonlijkheid, kan men ze als onpersoonlijk gaan benaderen en gaan domineren. En degenen die macht wil hebben, wil dus als het ware zijn volk, zijn land, zijn gemeenschap, misschien zijn vereniging, maken tot de uitdrukking van zijn denken en zijn persoonlijkheid.

Zodra je nu erkent dat de ander ook een persoonlijkheid is, is die mogelijkheid er niet. Alleen door die persoonlijkheden te normaliseren, door daar steeds meer dingen weg te laten die ze tot individuen maken en gelijktijdig een norm te stellen die overeenkomt met wat jij in die gemeenschap wilt zien, kun je macht handhaven en uitoefenen en geeft het je dus bevrediging.

x Maar het wonderlijke vind ik - dat lijkt mij tenminste - dat dit voor Nederland ergens niet opgaat. Want punt een: Onze regeringen zijn een paar jaar aan het bewind en dan gaan ze toch weer weg; onze koningin is nu niet iemand die er zo heftig op uit is om macht uit te oefenen lijkt me, wie nu in Nederland wil er zo verschrikkelijk graag macht uitoefenen? Welke personen doen dat? Nu niet over het algemeen bij het gekozen gezag, al zijn er wel mensen bij die dat graag willen. Maar de feitelijke macht, en dat is een heel grote macht, wordt achter de schermen uitgeoefend door heren die niet gekozen zijn, maar aangesteld en opgeklommen en die zich met vele, vele papieren ontkenningen en verdraaiingen verdedigen tegen elke aantasting van hun positie en die dit alleen kunnen handhaven door voortdurend meer het recht van het individu te ontkennen door de nadruk te leggen op het nut van de gemeenschap, wat in feite weer de uitdrukking is van hun visie. Wie u bedoelt begrijp ik niet, dus we komen in feite toch niet verder.

- Nou, ik kan u b.v. instanties opnoemen. Wat zoudt u zeggen van hoofdamttenaren in de verschillende departementen? Hele goede

mensen, maar...blind ergens voor het individueel bestaan en besef. "Wij vinden dat fluorisering nodig is, dus moet het gebeuren." "Wij vinden dat ziekteverzekering...dus moet het gebeuren. "Wij vinden dat de steden ontvolkt moeten worden"...dus moet het gebeuren." "Wij vinden dat er wolkenkrabbers moeten komen"...of het kan of niet, of het gaat of niet, ze moeten er komen en dat is onze uitdrukking van wat wij betekenen en dus worden ze gebouwd.

Weet u wat het ellendige is? Dat die mensen zelf niet weten wat ze eigenlijk doen, omdat ze voor zichzelf spreken over "Ja, maar wij weten het en anderen zijn niet deskundig!" De ellende van de deskundige is, dat hij de ondeskundigheid van anderen voorop pleegt te stellen.

x U heeft in het begin van uw rede gezegd: Wanneer wij voor een feit worden gesteld dan beoordelen wij dat, en dat is dan niet objectief, want we interpreteren het. En dan moesten we ons proberen vrij te maken van alles; maar te interpreteren en proberen naar 'n objectief oordeel te komen. Maar hoe kan ik ooit objectief oordelen? Ik zal het toch altijd moeten verbinden aan de waarde die ik ergens aan toe ken?

- Ik geloof dat hier sprake is van een misverstand. Ik heb n.l. niet gezegd dat u moet leren alles objectief te zien, want dat is onmogelijk, inderdaad. Maar ik heb gezegd dat u moet begrijpen dat uw eigen oordeel subjectief is en dat is heel iets anders. En dát u moet begrijpen dat eenzelfde volledig eerlijk beleefde subjectiviteit bij anderen eveneens bestaat of kan bestaan. En ik heb u daarmee dus niet getracht tot een inzicht te brengen, daar kunt u alleen naar toe groeien. Maar ik heb wel geprobeerd u het respect bij te brengen voor al die dingen die u bij anderen veroordeelt, en u daardoor te confronteren met de stelling: Hij die het goede tot stand wil brengen moet het zelf doen", vanuit zichzelf, aan zichzelf, door zichzelf. Begrijpt u? Dat is eigenlijk hetgeen ik geprobeerd heb duidelijk te maken.

x Ja, ik begin het te begrijpen. En dan heeft u ook een paar maal gezegd: Wanneer je met iets geconfronteerd wordt, dan kon je ervan uit je evenwicht raken en u noemde een drie, vier punten op waardoor je dat evenwicht weer kon herstellen. Is dan evenwicht zo ideaal? Is evenwicht niet, je niet meer bewegen? Is dat dus niet gelijk aan 'dood' in de verkeerde betekenis van het woord?

- Nee, dat zou wel zijn wanneer we zouden spreken van een perfecte harmonie, die gelijktijdig alomvattend is, dan hebben we te maken met een soort van dood. Maar evenwicht dat kunnen we misschien het beste zo voorstellen: U gaat door de tijd, dat is de weg waarop u loopt; wanneer u onevenwichtig bent dan bent u nog veel gevaarlijker dan een dronken man op de weg, bovendien valt u vaak en blijft met de benen in de lucht maaien, terwijl u zichzelf vertelt dat u snel voorwaarts schrijdt! Evenwichtigheid is dus belangrijk omdat ze een oriëntatiezin geeft in het eigen beleven. En daarmee ook ten aanzien van een objectieve werkelijkheid, die men alleen (dat geef ik graag toe) subjectief ondergaat en interpreteert.

x Bedoelt u met die evenwichtigheid eigenlijk wat men ook zou kunnen noemen de 'geïntegreerde persoonlijkheid'?

- Ik geloof dat ik daaraan hogere eisen zou moeten stellen, dan ik gesteld heb. Want de geïntegreerde persoonlijkheid is een persoonlijkheid die dus zijn eigen tegenstellingen volledig in zichzelf heeft opgeheven of gecompenseerd. En ik geloof niet....

x Kan er ook een sybernetisch evenwicht van tegenstellingen zijn?

- Dat kan inderdaad, ja, maar ik ben dus niet zover gegaan; ik heb alleen gewezen op het feit dat in het menselijk bewustzijn

compenserende factoren aanwezig zijn en dat deze compenserende factoren het de mens dus mogelijk blijven maken om zijn weg van ervaren door de tijd te gaan zonder in zijn observatie te ver eenzijdig te worden of zelfs de werkelijkheid te verwerpen voor iets dat dus voor hemzelf eigenlijk niet reëel is. Ik probeer niet zover te gaan dat ik zou zeggen: Een volledig geïntergreerde persoonlijkheid. Ik zou dus wel zeggen: Een voldoende begrip van eigen persoonlijkheid, dat men in zichzelf de compensatie vindt(niet te verstaan door hoesten).

x Ik geloof n.l. dat bij dat hele betoog dat u altijd houdt en dat bijzonder knap vaak in elkaar zit, we missen de vergelijkingen. Christus sprak in gelijkenissen, in de geneeskunde noemen we dat-mededelingen. En nu weet ik dat het bepaalde gevaren heeft, het heeft ook bepaalde voordelen. En de grote moeilijkheid, dat hebt u al gezegd, dat een bepaald begrip dat u naar voren brengt associatief hetzelfde bij ons opbrengt en dat zijn uiteindelijk ook bepaalde gevoelsinhouden. En daarom geloof ik dat het wel eens verstandig zou zijn in het algemeen dat men meer voorbeelden zou geven, hetzij uit de literatuur, hetzij uit de geschiedenis. En dat men desnoods over zo'n les als u geeft, en die is meer dan de moeite waard, misschien niet een uur zou praten, maar dat daar b.v. twee avonden aan besteed zouden worden.

- Nu, dat is dus wanneer dat gewenst wordt van onze kant uit ongetwijfeld mogelijk. De tijd begint kort te worden maar ik kan misschien toch nog een en ander doen in de richting die u hebt aangestipt. Een poging dus om het in gelijkenissen uit te drukken.

Er was een mens die zich een bril had aangeschaft. Omdat er geen gewoon glas was, had hij robijn glas in zijn brilleglazen zitten. En daar hij de bril zelden of nooit afzette, zag hij de wereld rozig. Andere mensen hadden brillen die uit ander glas geslepen waren. Sommigen hadden wit glas, anderen groen, geel of blauw. De mens nu die deze rode brilleglazen had, waardeerde natuurlijk de wereld zo als hij haar zag. En hij begon daarom de nadruk te leggen op enkele dingen die anderen onmogelijk konden zien. Want met zijn rode glazen zag hij onder bepaalde omstandigheden meer en scherper dan een ander. Maar ook vielen bepaalde kleuren en schakeringen voor hem geheel weg. Hij echter meende, Zó is de wereld, en hij begon alle anderen samen te roepen en hen te leren hoe de wereld was. En hij noemde eenieder die het niet onmiddellijk met hem eens was, een dwaas. En als men na enig luisteren nog niet met hem eens wilde worden, ging hij zelfs verder; hij werd boos en op den duur probeerde hij af te persen met geweld en alle middelen en beloningen, al wat hij maar aan macht had en wat hij maar geven kon om toch maar de erkenning te krijgen, dat wat hij zag het juiste was. Het resultaat was dat een hele hoop mensen 'ja' zeiden. Maar ze geloofden het zelf niet.

En toen de man eindelijk zijn bril afzette en zag dat hij niet helemaal gelijk had, kon hij die anderen niet meer bewegen om toe te geven dat ze maar deden alsof. Want ze hadden juist daarop hun belangrijkheid gebaseerd. Hun gaven hadden ze immers ontleend aan hetgeen zij als juist hadden erkend. En daarom hebben ze hem gedood, want - zo zeiden ze - een dergelijke ketter kunnen we in onze gemeenschap van waarheid toch werkelijk niet verdragen.

x Dat lijkt wel iets van Multatuli!

- Ja, inderdaad, die heeft wel enkele heel goede ideeën gehad. Multatuli geeft mij dus een citaat in de mond dat wij niet voldoende kunnen herhalen geloof ik: "Weet wel...niets is geheel waar... zelfs dit niet!"

En met dat citaat is de betrekkelijkheid der dingen inderdaad

aangeduid. En ik geloof dat ik u met die gelijkenis al iets heb gezegd, maar nu wil ik u nog een tweede ding vertellen. Een klein gelijkenisje en dan sluiten we.

Er waren eens twee mensen in de zelfde stad die tegelijker tijd dood gingen. En zoals gebruikelijk is voor hen die overleden zijn in de vroomheid dezer dagen, zij lieten hun lichamen achter en begaven zich op weg naar de hemel. De een was een nonnetje geweest. Ze had natuurlijk les gegeven, leerlingen geknepen, de novicen gepest. Maar zij had geleefd in de liefde des Heren en zij ging zo fier en opgericht verder, zeggende: Zie hier komt de bruid des Heren, werp open de hemelpoort!

De tweede had een beroep uitgeoefend dat over het algemeen meer horizontale factoren inhoudt en zij begaf zich dus wel met een beetje minder zekerheid en met een beetje would-be opgewektheid op de zelfde weg. En toen ze op de hoogte was gekomen van het nonnetje dat zoals gebruikelijk plechtig schreed, zei ze: "Zullen we samen gaan, zuster?" En deze keek eens een keer, schudde haar hoofd en zei: "Onze wegen scheiden zich toch, laat ieder van ons zelf gaan". U begrijpt de verbazing van het nonnetje toen ze te horen kreeg dat ze voorlopig in de wachtkamer - die de gelovigen dan vagevuur noemen - nog een eeuw moest wachten, terwijl dit meisje dat ze zo verachtte, dit kind van plezier, binnen mocht. En u kunt dan ook begrijpen dat zij - zichzelf de bruid voelend van Jezus, met enorme stem eiste dat haar dit zou worden uitgelegd.

En zo kwam degenen met wie zij zich verloofd achtte en Hij sprak tot haar: "Veel heeft deze gezondigd in haar leven, maar veel heeft zij ook gegeven. En veel heeft zij het leven en de mensen lief gehad. En wie liefheeft is welkom in mijn hemel. Jij echter hebt jezelf vereerd en lief gehad en daarom de wereld gehaat en verworpen. Je hebt gekweld omdat je meende beter te zijn dan anderen. Ik wil je dit alles vergeven omdat je geloofd hebt, maar toch zul je je moeten reinigen van je eigendunk vóór je binnen moogt gaan in deze hof".

Dat verhaal is van een vriend van mij die de hemelpoortverhalen en gros fabriceert. Maar misschien maakt ook dit iets duidelijk van de relativiteit der dingen. Dat wil niet zeggen dat het lichte meisje altijd beter is dan het nonnetje.

x Het lichte meisje is altijd een dankbaar onderwerp, niet dat ik bezwaar heb tegen deze sociale werksters maar

- U moet me niet kwalijk nemen dat ik hier niet te ver op inga, maar ik geloof dat dit juist gebeurt omdat de mensen veroordelen en dus een vergelijking waarin deze factor naar voren wordt gebracht wat meer aanspreekt en de betrekkelijkheid der dingen duidelijker stelt dan een misschien meer in onderwijzers- of ambtenarenkringen spelend verhaal.

Vrienden, ik wil nog kort voor u sluiten. Indien u dat wenst met een improvisatie, graag drie woorden.

Evenwicht...prostitutie....de rede.

Wanneer men evenwicht zoekt, zal men als mens de rede vaak prostitueren. Ik hoop dat de ideeën daarin voldoende verwerkt zijn. Ik volg de rede, al wat ik bedenk is logisch, Het sluit haast mathematisch in elkaar, mijn wereldbeeld is klaar. Maar laat de plaats nog voor mijzelf, moet zoeken in de harde feiten, delven in de rots van de oneindigheid om iets te vinden dat mij zin geeft in 't bestaan en zelfs nog rede in deez' tijd en daarom zal ik aan mijn rede leren 'onredelijke meeverwerkend' in feite zich te prostitueren met fantasie en met geloof. Noem dat waarheid, hoog en edel en boven al verheven, dat noem ik

zin van het bestaan, de kern van taak en plicht en leven en zal zo, in deez' waan, mijzelve ondergaan...en aan de wereld heel welwillend mijn redelijk wetend oordeel geven.

Maar komt een einde aan die tijd aan menselijke denken en menselijke redelijkheid, wat heb ik dan nog om te aanvaarden?

Ik heb mijzelve redelijkheid geleerd, ik heb alleen nog wat geloof genomen, ik deelde aan mijn rede wat idealen mee, niet beschouwend haar als een prostitué van mijn emoties, maar als werkelijkheid. Maar nu ik buiten menselijk zijn, het zijn onderga, lijd ik, op stikken haast nabij.

Ik heb mijzelf zo redelijk gebonden en met emoties zo verklaring voor mijzelf gevonden. Ik durf niet in het onbeslotene bestaan. Sluit mij toch in met muur en eeuwigheid en laat me toch niet vrij! Want vrijheid in oneindigheid die kan mijn rede niet verstaan.

Maar... 'k heb geleerd. Ik heb mijn leven, mijn rede, mijn emotie, mijn geloof, mijn kracht tezaam gebracht en niet ten oordeel meer gesproken over wereld, mens of God. Ik heb niet meer verklaard het lot, ik heb geleerd om met het heden uit het heden voort te leven. En daarin heb ik gevoeld goed en juist mijn zelf te geven en ook mijzelf te zijn. En ziet, nu uit cocon van stof, uiteindelijk in een vrijheid wat ontsloten lijkt, zelfs de sfeer mij klein. Opwaarts wil ik verder gaan, niet meer met rede of emotie, maar door te zijn in 't heden en vreugdig zijnd' in 't heden, in een oneindigheid te treden.

Daarvoor ben ik geschapen dat zegt mij niet de rede, dat zegt mij, diep in mij waarin mijn zijn gelooft.

Een kostbaarheid die werd bewaard, zelfs toen de rede werd beroofd van al haar luister.

En nu, met deze kracht alleen en zonder kluister..van het logisch denken, ervaar ik voor het eerst mijn God. En kan ik uit zijn krachten schenken...wat is...de eenheid met het zijn en meesterschap van al, zelfs in aanvaarding van een lot.

En daarmee, Vrienden, hoop ik dat ik u deze drie beelden op de juiste wijze heb samengevat.

Indien u nog een kleine raad van mij wilt nemen... Weest u vandaag en morgen nog een heel klein tikje voorzichtig, het is wat onredelijk en hier en daar wat gevaarlijk en pech-achtig. En daarna...al komt de lente nog niet, probeer haar een beetje van binnen te voelen, want de mensheid heeft veel behoefte aan vreugde. Zoek die vreugde dan door te leven, door anderen het recht te geven om te leven, maar bovenal door te ervaren hoe veel van het goede u gelaten is. Zelfs in tijden die warrig schijnen. Goeden avond!

.....ooooo000ooooo.....